

ਸ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਤੇ ਅਮਰਨਾਮਾ

ਇਹ ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਗਿ: ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੱਭਤ ਹੈ। ਗੱਲ ਇਉਂ ਸੀ ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੈਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬਸ਼ੀਰ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਡਰਾਈਵਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਫੱਤਾ ਢਾਡੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿਖਾਂ ਵਾਂਙ ਦੂਹਰਾ ਦਸਤਾਰਾ ਸਜਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਤੇ ਸਰੰਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੱਥ ਮੱਲ ਤੇ ਅਬਦੁੱਲਾ ਮਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਭਰਾ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨੱਥ ਮੱਲ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਜੀਊਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਦੱਖਣ ਵੀ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਉਂ ਚੱਲਦੀ ਗਈ—ਨੱਥ ਮੱਲ, ਹੁੱਲੜ, ਗਾਹੀਆ, ਲੱਖ ਦਰਿਆ, ਜਸ ਦਰਿਆ, ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, ਪਿਸ਼ੌਰਾ, ਵਲੈਤੀ ਤੇ ਫੱਤਾ। ਭਾਈ ਪਿਸ਼ੌਰਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਫੱਤਾ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਢਾਡੀ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਆਦਰ-ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਵੀ ਮਾਫ਼ੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਫਗਵਾੜੇ ਲਾਗੇ 'ਢੰਡੋਲੀ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀ' ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਸੋ ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਮਰਨਾਮਾ, *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ੋਭਾ* ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਨਕਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਡਾਰੂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਢਾਡੀ ਦੇ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਨੱਥ ਮੱਲ ਦੀ ਕਿਰਤ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ੭੩ ਨੰਬਰ ਸ਼ਿਅਰ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਾ ਸੱਦੋ ਤੇ ਨਾ

ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰੋ, ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਨੱਥ ਮੱਲ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾ ਕੇ ਸੁਣਾਵੇ।

ਤਲਬ ਕੁਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨ ਅਸਲਾਫ਼ਿ ਊ
ਬਖ਼ਾਂ ਵਾਰਿ ਨੱਥਮੱਲ, ਬ ਢਾਡੀ ਬਗ਼ੂ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਇਹ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਢਾਡੀ ਇਉਂ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਸ਼ਿਅਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਲਬੇ ਗੋਦਰੀ ਗੁਰ ਬਜ਼ਦ ਖ਼ੇਮਾ ਖ਼ੂਲ।੨।

ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਕੰਢੇ ਆਪਣਾ ਤੰਬੂ ਲਾਇਆ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਉਂ ਹੀ ਲਿਖਦੇ—'ਅਸਾਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੰਬੂ ਲਾਇਆ।'

ਖ਼ੈਰ, ਇਹ ਰਚਨਾ ਢਾਡੀ ਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕ-ਸ਼ੈਲੀ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਛੰਦਬੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਘਟਨਾ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਵੈਰਾਗੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਿਥਿਆ ਕਿਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੰਜੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਤੂੰ ਗੰਗਾ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਭਰਮ-ਵਹਿਮ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ। ਸੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋ ਕਿੱਸੇ ਹਨ, ੬੫ ਨੰਬਰ ਸ਼ਿਅਰ ਤਕ ਬੰਦੇ ਦਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ ੮੧ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਅਸਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਜਾਤਾ

ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ੬੫ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ *ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ* ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਇਹ ਨਾਂ ਆਇਆ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ ਕਥਾ ਨੂੰ *ਅਮਰਨਾਮਾ* ਸਿਰਲੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ-ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸਿਆ ਜਾਵੇ :

ਮਕੁਨ ਹਰ ਚਿ ਗੋਇੰਦ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ
ਸਦਾ ਮੀਦਹੰਦ ਸਿੰਘਿ ਮਾਰਾ ਖ਼ਸਮ।੧੪੧।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਸਦਾ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਢਾਡੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਜਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ, ਪਰੰਤੂ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਹੰਕਾਰਿਆ ਸਾਧ ਸੀ, ਜੋ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਡੰਭ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਝਟਕਾ ਛੱਡੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਹਜੂਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜਾ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਹੋਇਆ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਖ਼ੁਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਆਇਆ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਭੇਟ ਰਖੇ ਤੇ ਇਕ ਹੀਰਾ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਟਿਕਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਹ ਹੀਰਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਵਿਚ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਦਰਿਆ ਮੈਥੋਂ ਹੀਰੇ ਦੀ ਭੇਟ ਮੰਗਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੀਰੇ ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਲੋਭੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ

ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧ ਨੇ ਰੋ-ਪਿੱਟ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਧਰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਬੱਕਰੀਆਂ ਗ਼ਰੀਬ-ਗੁਰਬੇ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ੩ ਅੱਸੂ ੧੭੬੫ ਬਿ: (੩ ਸਤੰਬਰ ੧੭੦੮ ਈ:) ਸੀ, ੬ ਕੱਤਕ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਰੀ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਦੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਦੇੜ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਫ਼ੌਰਨ ਬਾਅਦ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ।* ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਢਾਡੀ ਸ਼ਾਇਦ ਖ਼ੁਦ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। *ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ* ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ 'ਬੰਦਾ' ਨਾਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੇ 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਣ' ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰੇ-ਮਾਤਰ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਢਾਡੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਿਸੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨੇ ਹੀ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਦਾ ਕਦਾਚਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਾ ਬਣਾ, ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਪੂਜਨੀਕ ਇਸ਼ਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ 'ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ।

*ਇਹ ਲਿਖਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ੧੯੫੩ ਈ: ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ: ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਉਲਥਾ ਕਰ ਕੇ *ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੋਜ਼ਾਨਾ* (ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਪ੍ਰੋ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ।

ਸਰੇ ਇਕਤਿਦਾਏ ਹਨੂਦਾਂ ਮਦਾਰ
ਜ਼ਿ ਮਾਬੂਦਿ ਮਨ ਬਾਸ਼ ਉਮੀਦਵਾਰ।੨੪।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਨ।

[ਅੱਗੇ ਦੋਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।]

(੨) ਅੰਤਿਕਾ—

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ

ਤਟ ਗੁਦਾਵਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਚੂੰ ਖ਼ੁਦ ਆਤਿਫ਼ਤ ਕਰਦ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ
ਜ਼ਿਮੀਂ ਬਰ ਗਿਫ਼ਤ ਅਜ਼ ਸੁਮਕ ਤਾ ਸੁਮਾਕ।੧।

ਜਦ ਪਾਕ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਾਤਾਲ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਵੱਸ ਗਈ।

ਲਬੇ ਗੋਦਰੀ ਗੁਰ ਬ ਜ਼ਦ ਖ਼ੈਮਾ ਖ਼ੂਲ
ਬ ਜਾਏ ਕਿ ਆਸੂਦਾ ਅਹਿਲੇ ਕਬੂਲ।੨।

ਗੋਦਾਵਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਧੁਰ ਪਰਵਾਨ ਬੰਦੇ (ਭਾਵ ਕਬਰਾਂ) ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਸਾ ਕਰਦ ਤੁਰਕਾਨ ਸ਼ੋਰ ਫ਼ੁਗ਼ਾਂ
ਜ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੁਦਾ ਖ਼ਰਕਿ ਆਦਤ ਇਯਾਂ।੩।

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਖ਼ੂਬ ਦਿਖਾਈ।

ਬ ਨਾਲੈਨ ਚੋਬੀ ਵ ਯਕ ਕੂਜ਼ਾ ਸ਼ੀਰ
ਬਿਆਰਾਸਤ ਸਜਾਦਏ ਚੂੰ ਸਰੀਰ।੪।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਪੋਸ਼ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਜਾਦੇ (ਮਹੰਤ) ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਮੰਡਲ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ।

ਗਦਾ ਬੁਦ ਆਂ ਜਾ ਯਕੇ ਤੁੰਦ ਖ਼ੂ
ਕਿ ਗੁਲੇ ਬੇਆਬਾਂ ਬ ਤਸਖ਼ੀਰੇ ਊ।੫।

ਉਥੇ ਇਕ ਸਖ਼ਤ ਗ਼ੁਸੈਲ ਸਾਧ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ ਵੱਸ ਵਿਚ ਸਨ।

ਦਿਲਸ਼ ਬੇਮੁਹੱਬਤ ਸਰਸ਼ ਪੁਰ ਗ਼ਰੂਰ
ਕਿ ਅਜ਼ ਆਬਦੋ ਹੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨਫ਼ੂਰ।੬।

ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਤੇ ਘੁਮੰਡ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਰੱਬੀ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਸਚਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਕਿ ਬਾ ਮਨ ਚੁਨਾਂ ਗੁਫ਼ਤ ਬਾਤਲ ਸੁਖ਼ਨ
ਕਿ ਬਰ ਨੁਸਰਤੇ ਸ਼ਾਹ ਲਾਫ਼ੇ ਮਜ਼ਨ।੭।

ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਝੂਠੀ ਨਿਰਮੂਲ ਗੱਲ ਆਖੀ ਕਿ ਤੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾਈ ਕਾਰਨ ਫੜ ਨਾ ਮਾਰ।

ਬ ਯਕ ਸਾਲ ਗਰਦਦ ਗ੍ਰਿਹ ਆਫ਼ਤਾਬ
ਮਨ ਈਂ ਬਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰਦਮ ਖ਼ਿਤਾਬ।੮।

ਇਸ ਸਾਲ ਜਦ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰਸਤਸ਼ ਬਆਇਨਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਸਤ
ਦਰੀਂ ਹੇਚ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਓ ਨੈ ਸ਼ੱਕ ਅਸਤ।੯।

ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਦੱਸੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ-ਸੰਦੇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਸੂਇ ਗੋਦਰੀ ਬੰਦਾ ਰਫ਼ਤਾ ਓ ਬਸ
ਸਰੇ ਬਿਸਤਰਸ਼ ਮਾਂਦ ਨ ਹੇਚ ਕਸ।੧੦।

ਬੰਦਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਵੱਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਆਸਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਜ਼ੱਬਰੇ ਮਨ ਆਨਸਤ ਫ਼ੁਰਮਾਂ ਪਜ਼ੀਰ
ਹਮਾਂ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਨਿ ਬੰਦਾ ਬਗੀਰ।੧੧।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਜਿਹਾ ਫਰਮਾਂ ਬਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਘੇਰ ਲਿਆਵੇ।

ਚੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਚੁਨੀਂ ਹੁਕਮੇ ਮਾਰਾ ਸ਼ੁਨੀਦ
ਸੂਏ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਨ ਖ਼ੰਜਰ ਕਸ਼ੀਦ।੧੨।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਖ਼ੰਜਰ ਲੈ ਕੇ ਬੱਕਰੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵੱਲ ਟੁੱਟ ਪਏ।

ਵਹੂਸ਼ਾਂ ਦਵਾ ਚੂੰ ਸਬਾ ਆਮਦੰਦ
ਪਏ ਪੁਖ਼ਤਨਸ਼ ਬਰਮਲਾ ਆਮਦੰਦ।੧੩।

ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕ (ਓਡ, ਕੀਕਨੇ ਵਗੈਰਾ) ਹਵਾ ਵਾਂਙ ਉੱਡ ਕੇ ਮੂਹਰੇ ਆਏ ਤਾਕਿ ਇਹ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹ ਪਕਾ ਸਕਣ।

ਚੂੰ ਮਨ ਕਰਦ ਖ਼ੈਰਾਤ ਅਜ਼ ਹਰ ਦੋ ਦਸਤ
ਦਰੇ ਖ਼ੈਰ ਜੁਜ਼ ਖ਼ਾਕਰੋਬਾਂ ਬਿਬਸਤ।੧੪।

ਜਦ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਚੂਹੜੇ-ਚਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਭ ਲਈ ਖ਼ੈਰਾਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਯਕੇ ਫ਼ੀਲ ਓ ਪੰਜ ਮੇਸ਼ਾਂਨਿ ਨਰ
ਬੁਲੰਦੋ ਕਵੀ ਜੁੱਸਾ ਓ ਫ਼ਰਬਾ ਤਰ।੧੫।

ਇਕ ਹਾਥੀ ਤੇ ਪੰਜ ਮੋਟੇ ਤਾਜ਼ੇ ਸੰਢੇ ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਵ ਮਨ ਬਾ ਕਸੇ ਮਾਦਾ ਗਾਵਾਂ ਨ ਦਾਦ
ਕਿ ਹਰਗਿਜ਼ ਬਦਸਤੇ ਵਹੂਸ਼ਾਂ ਨ ਦਾਦ।੧੬।

ਮੈਂ ਇਸ ਦਾਨ ਵਿਚ ਗਊਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂਗਲੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਫੜਾਈਆਂ।

ਚੂੰ ਖ਼ੈਰਾਤ ਬਾ ਖ਼ਾਕਰੋਬਾਂ ਸਪੁਰਦ
ਅਜ਼ਾਂ ਬਾਅਦ ਮਨ ਜਸ਼ਨ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਕਰਦ।੧੭।

ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੂਹੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਜਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।

ਦਰਾਂ ਵਕਤ ਯਕ ਪਾਸਿ ਆਂ ਰੋਜ਼ ਬੂਦ
ਸਰਾਇਦ ਢਾਡੀ ਸਰੂਦੋ ਸਰੂਦ।੧੮।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਲੌਂਢਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਢਾਡੀ ਨੇ ਗਾਉਣ ਗਾਇਆ।

ਬ ਔਕਾਤਿ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ੀਰੀਂ ਤੁਆਮ
ਅਦਾ ਕਰਦ ਰਹਿਰਾਸ ਹੰਗਾਮਿ ਸ਼ਾਮ।੧੯।

ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕਿ ਮਨ ਭੋਗਿ ਰਹਿਰਾਸ ਬਾ ਖ਼ੁਦ ਸਿਤਾਦ
ਅਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬ ਸਿੰਘਾਂ ਫ਼ਰਮਾਂ ਬਿਦਾਦ।੨੦।

ਮੈਂ ਆਪ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਭੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ।

ਹਮਾਂ ਗ਼ੁਸਲਿ ਫਰਹਤ ਬ ਫਰਹਤ ਕੁਨੇਦ
ਬ ਇਸਮੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਿੰਮਤ ਕੁਨੇਦ।੨੧।

ਸਾਰੇ ਠਾਠ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨੇ ਸੋਧੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਓ।

ਹਜ਼ਬਰਾਂ ਚੁਨੀਂ ਫਿਅਲੇ ਬਾਦ ਅਜ਼ ਸਮਾਅ
ਕਿ ਗਾਵਾਂ ਨ ਦਾਦਾ ਵਹੂਸ਼ਾਨਿ ਰਾ।੨੨।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਨ ਬਾਅਦ ਗਊਆਂ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਬ ਦਿਲ ਦਾਸ਼ਤਮ ਹੁਕਮਿ ਪਰਵਰਦਗਾਰ
ਨ ਮਾਨਿੰਦਿ ਊ ਦੀਗਰੇ ਜ਼ੀਨਹਾਰ।੨੩।

ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸਰੇ ਇਕਤਿਦਾਏ ਹਨੂਦਾਂ ਮਦਾਰ
ਜ਼ਿ ਮਾਬੂਦਿ ਮਨ ਬਾਸ਼ ਉਮੀਦਵਾਰ।੨੪।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਇਤਕਾਦ (ਮੰਨਤ) ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਨ ਅਪਣਾਓ, ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਪੂਜਨੀਕ ਅਕਾਲ ਦੀ ਓਟ ਲਓ।

ਬ ਪੇਸ਼ਸ਼ ਸਰੇ ਬੰਦਗੀ ਦਾਸ਼ਤਮ
ਕਿ ਜ਼ਾਂ ਕੁਦਰਤੋ ਅਜ਼ਮਤੇ ਯਾਫ਼ਤਮ।੨੫।

ਮੈਂ ਉਸੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ ਪਾਈ ਹੈ।

ਕਿ ਅਜ਼ ਗੋਦਰੀ ਬੰਦਾ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ
ਹਮਾ ਦੀਦਾ ਊ ਗੋਸ਼ਫੰਦਾਂ ਬ ਖ਼ੂੰ।੨੬।

ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੋਂ ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਹੋਈਆਂ ਦੇਖੀਆਂ।

ਰਵਾਂ ਕਰਦਾ ਆਂ ਸੂਇ ਮਨ ਪੰਜ ਬੀਰ
ਪਏ ਕੁਸ਼ਤਨਮ ਬੂਦ ਹਰ ਯਕ ਸ਼ਰੀਰ।੨੭।

ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਪੰਜ ਬੀਰ ਘੱਲੇ, ਹਰੇਕ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਸੀ।

ਬਸਾ ਬਰ ਸਰਮ ਦਾਸ਼ਤ ਬੀਰਾਂ ਬਲਾ
ਮਨਏ ਮਨ ਸ਼ੁਦਾ ਦਰ ਪਨਾਹੇ ਖ਼ੁਦਾ।੨੮।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਕਈ ਬਲਾਵਾਂ ਘੱਲੀਆਂ, ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਓਟ ਸਦਕੇ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ।

ਹਮਾਂ ਵਕਤ ਬੀਰਾਂ ਦਰੇ ਜੰਗ ਬਸਤ
ਕਿ ਗ਼ਸ਼ਤੰਦ ਸਿੰਘਾਨਿ ਮਨ ਚੀਰਾ ਦਸਤ।੨੯।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਸੂਇ ਬੰਦਾ ਰਫ਼ਤੰਦ ਬੀਰਾਂ ਜ਼ਬੂੰ
ਕਿ ਜ਼ੋਂ ਜੰਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੁਦਾ ਗ਼ਰਕਿ ਖ਼ੂੰ।੩੦।

ਅਖ਼ੀਰ ਬੀਰ ਹਾਰ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਠਿੱਠ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ-ਭਿੜਦੇ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਬਦੂ ਗ਼ੁਫ਼ਤ ਬੀਰਾਂ ਕਿ ਅਫ਼ਸੁਰਦਾਏਮ
ਜ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਬ-ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਜਾਂ ਬੁਰਦਾਏਮ।੩੧।

ਬੀਰਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਮਸਾਂ-ਮਸਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ।

ਬਸਾ ਬੀਰ ਸ਼ੁਦ ਬਰ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਨਿਸਾਰ
ਬ ਹਮ ਰਾਹੀਅਸ਼ ਗਸ਼ਤ ਗ਼ੈਬੀ ਸਵਾਰ।੩੨।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਲਈ ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੱਤਪਰ ਸਨ ਤੇ ਗੁਪਤ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ।

ਨ ਤਰਸੇਮ ਅਜ਼ ਯੋਗਨੀ ਸ਼ਿਸਤੋਚਾਰ
ਜ਼ ਬੀਰਾਨਿ ਪੰਜਾਹ ਦੋ ਤੀਰ ਬਾਰ।੩੩।

ਅਸੀਂ ਚੌਂਹਠ ਜੋਗਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੀਰ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਵੰਜਾ ਬੀਰਾਂ ਤੋਂ ਭੈ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਤਰੀਕਏ ਗੁਰੂ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਸਤੇਮ
ਕਿ ਜਾਂ ਰਾ ਸਲਾਮਤ ਅਜ਼ੀਂ ਦਾਸ਼ਤੇਮ।੩੪।

ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਾਨ ਦਾ ਬਚਾਉ ਇਸੇ ਵਿਚ ਦਿਸਿਆ।

ਨਾਦੇੜ ਅੰਦਰਾਂ ਬੰਦਾ ਆਵੁਰਦ ਤਾਖ਼ਤ
ਗੁੋਹੇ ਹਨੂਦਾਂ ਫ਼ਰਾਹਮ ਬਸਾਖ਼ਤ।੩੫।

ਬੰਦਾ ਨਾਦੇੜ ਨਗਰ ਵੱਲ ਦੌੜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਸਫੰਦਾਨਿ ਮਨ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰਦ
ਬ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿਹ ਚੰਦ ਤਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰਦ।੩੬।

ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਮਾਰ ਛੱਡੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।

ਹਨੂਦਾਂ ਸੂਇ ਬੰਦਾ ਕਰਦੰਦ ਨਿਗਾਹ
ਵ ਬੁਰਦੰਦ ਫ਼ਰਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦ ਪੇਸ਼ਿ ਸ਼ਾਹ।੩੭।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਪਾਸ ਫ਼ਰਿਆਦ ਲੈ ਕੇ ਗਏ।

ਹਮਾ ਮਾਲਦਾਰਾਨੋ ਮੀਰੋ ਵਜ਼ੀਰ
ਬ ਦਰਗਾਹਿ ਸੁਲਤਾਂ ਮੁਕੱਰਬ ਕਸੀਰ।੩੮।

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਮਾਲਦਾਰ ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਬ ਪੇਸ਼ੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਆਵਾਜ਼ ਦਾਦ—
ਗੁਰੂ ਕਰਦ ਮਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਰਾ ਬ੍ਰਬਾਦ।੩੯।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਇਹੋ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਪੁਕਾਰਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਮਾ ਮੁਸਤਗ਼ੀਸੋ ਹਮਾ ਦਾਦ ਖ਼ਾਹ
ਹਮਾ ਈਸਤਾਦਾਂ ਬਹਾਲੇ ਤਬਾਹ।੪੦।

ਸਾਰੇ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਬੜੀ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖਲੋਤੇ ਸਨ।

ਬ ਫ਼ਰਿਆਦ ਇਜ਼ਹਾਰੇ ਅਹਿਵਾਲ ਕਰਦ
ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਫਿਲਹਾਲ ਕਰਦ।੪੧।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਬੜਾ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜ਼ ਵੁਜ਼ਰਾਇ ਸੁਲਤਾਂ ਬੁਦ ਨੰਦ ਲਾਲ
ਸ਼ੁਦਾ ਹਮਰਾਹਿ ਸ਼ਾਹਿ ਵਾਲਾ ਕਮਾਲ।੪੨।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੀ, ਜੋ ਭਾਗਵਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ।

ਹਮਾਖ਼ੇਲਿ ਹਿੰਦੂ ਬ-ਸਦ ਬੇਕਸੀ
ਬ-ਰਫ਼ਤੰਦ ਬਾ ਸ਼ਾਹ ਬਰ ਗੋਦਰੀ।੪੩।

ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਬੜੀ ਮਾਯੂਸੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੋਦਾਵਰੀ ਵੱਲ ਆ ਗਏ।

ਦਰਾਂ ਵਕਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਬੁਦ ਬ-ਸਦ ਤਰਬ
ਖ਼ਯਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸੂਇ ਦਰਗਾਹੇ ਰੱਬ।੪੪।

ਇਹ ਬੇਅੰਦਾਜ਼ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੋਹਣਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੱਬੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸਨ।

ਸ਼ੰਹਿਨਸ਼ਾਹ ਜਵਾਹਰ ਪਏ ਨਜ਼ਰ ਦਾਦ
ਗੌਹਰ ਬਰ ਕਫ਼ਿ ਦਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਹਾਦ ।੪੫।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀਰੇ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਤੇ ਇਕ ਮੋਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ।

ਗੌਹਰ ਗੁਰੂ ਬ ਦਰਯਾ ਬਿਪਰਦਾਖ਼ਤਾ
ਸ਼ੰਹਿਨਸ਼ਾਹ ਅਜ਼ੀਂ ਹੈਰਤੇ ਸਾਖ਼ਤਾ ।੪੬।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਹ ਮੋਤੀ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ 'ਤੇ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ।

ਬ ਫ਼ਰਮੂਦ ਸਤਿਗੁਰ ਬ ਸੁਲਤਾਂ ਸੁਖ਼ਨ
ਗਹੁਰ ਨਜ਼ਰ ਮੀਖ਼੍ਵਾਸਤ ਦਰਯਾ ਜ਼ ਮਨ ।੪੭।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਦਰਿਆ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਮੋਤੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਮੰਗਦਾ ਸੀ।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ੁਨੀਦ
ਸ਼ੁਦਾ ਦਸਤ ਬਸਤਾ, ਬਇਜਜ਼ੇ ਮਜੀਦ।੪੮।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਬੜੀ ਆਜਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ।

ਚੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਦੀਦਾ ਨਿਗਾਹਿ ਬਦਸ਼
ਨਿਸ਼ਾਂਦਾ ਜ਼ ਅਲਤਾਫ਼ ਬਰ ਮਸਨਦਸ਼।੪੯।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਨਾ ਦੇਖੀ, ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸਣ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ।

ਬਿਆਂ ਕਰਦ ਸੁਲਤਾਨ ਈਂ ਮਾਜਰਾ
ਕਿ ਬੁਰਦੰਦ ਹਿੰਦੂ ਬੁਕ਼ਾ ਬਰ ਸਮਾ।੫੦।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਆਹੋ-ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਕੂਕ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਚੂੰ ਮਨ ਗੁਫ਼ਤ ਬਾ ਸ਼ਾਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਕੁਨ
ਕਿ ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ ਰਾ ਅਜ਼ ਗ੍ਰਹਿ ਸਾਫ਼ ਕੁਨ।੫੧।

ਜਦ ਮੈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ।

ਸੁਖ਼ਨ ਗੁਫ਼ਤ ਹਿੰਦੂ ਬਸ਼ਾਹੇ ਜ਼ਮਾਂ
ਗ੍ਰਹਿ ਕਰਦ ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ ਰਾ ਰਾਕਸ਼ਾਂ।੫੨।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬਸੇ ਰਾਜ਼ ਈਂ ਕਰਦ ਮਨ ਖ਼ੁਦ ਇਯਾਂ
ਤੁਆਮੇ ਹੁਮਾ ਦਾਦਾਅਮ ਬਰ ਹੁਮਾ।੫੩।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਮਾ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੀ ਹੁਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬੋ ਕਬਾਬ ਅਸਤ ਈਂ ਰਾ ਗ਼ਿਜ਼ਾ
ਅਜ਼ੀਂ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਂ ਬ-ਕਰਦਮ ਅਤਾ।੫੪।

ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਝਟਕਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਕਬਾਬ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ।

ਹਨੂਦਾਂ ਹਮਾ ਨਾਦਮੋ ਸ਼ਰਮਸਾਰ
ਸੂਇ ਖ਼ਾਨਏ ਖ਼ੇਸ਼ ਰਫ਼ਤੰਦ ਯਾਰ।੫੫।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ।

ਕਦਮ-ਬੋਸੀਏ ਮਨ ਦਰਾਂ ਦਮ ਸ਼ੁਦਾ
ਤਲਬਗਾਰਿ ਲੁਤਫ਼ੋ ਤੁੱਹਮ ਸ਼ੁਦਾ।੫੬।

ਉਹ ਬੰਦਾ ਮੇਰੇ ਚਰਨੀਂ ਢਹਿ ਪਿਆ ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਤਲਬਗਾਰ ਹੋਇਆ।

ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾਦਨਸ਼ ਸੂਏ ਪੰਜਾਬ ਕਰਦ
ਮਏ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਨਿ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਦ।੫੭।

ਮੈਂ ਪੰਜ ਆਜ਼ਾਦੀ-ਪਸੰਦ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਚੂੰ ਫ਼ੁਰਮਾਨਿ ਈਜ਼ਦ ਅਤਾ ਸ਼ੁਦ ਬ-ਮਨ
ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਅਜ਼ ਦਿਲ ਬਦਾਰੁਲ ਮਿਹਨ।੫੮।

ਜੈਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁੱਖਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕੀਤੀ।

ਕੁਨਮ ਤਰਜ਼ਿ ਗੁਫ਼ਤਾਰ ਚੂੰ ਰਾਸਤਾਂ
ਰੁਜੂਅ ਸ਼ੁਦ ਬ-ਮਨ ਪਾਇ ਦਿਲ ਖ਼ਸਤਗਾਂ।੫੯।

ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਈ ਟੁੱਟੇ-ਭੱਜੇ ਦਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।

ਅਜ਼ਾਂ ਕੂਦਕਾਂ ਹਾਲ ਪੁਰਸਾਂ ਨਮਾਂਦ
ਜ਼ ਉਸਤਾਦੇ ਦਾਨਿੰਦਾ ਨਾਦਾਂ ਸ਼ੁਦਾਂਦ।੬੦।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਲ੍ਹੜਾਂ ਅੰਞਾਣਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀ ਵਾਰਿਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਜੋ ਦਾਨੇ ਬੀਨੇ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਬਿਨਾ ਨਾਦਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਰਾ ਅਜ਼ਮ ਸ਼ੁਦ ਸੂਇ ਦਾਰੁਲ ਬਕਾ
ਫ਼ਜ਼ਾਏ ਸਲਾਮਤ ਬ-ਦਾਰਦ ਖ਼ੁਦਾ।੬੧।

ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਸਦਾ ਅਮਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ (ਪਰਲੋਕ) ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਰੱਬ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰਖੇ।

ਬ-ਮਾਨੰਦ ਸਿੰਘਾਨਿ ਮਨ ਬਰਕਰਾਰ
ਸਮਾਅਤ ਨੁਮਾਇੰਦ ਅਜ਼ ਢਾਡੀ ਵਾਰ।੬੨।

ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਕਾਇਮ-ਦਾਇਮ ਰਹਿਣ ਤੇ ਢਾਡੀ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿਣ।

ਕਿ ਢਾਡੀ ਮਰਾ ਮਿਸਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਬਵਦ
ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਈਂ ਢਾਡੀ ਰਾ ਜਾਂ ਬਵਦ।੬੩।

ਢਾਡੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ, ਇਹ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਢਾਡੀ ਲਈ ਜਿੰਦ ਪ੍ਰਾਣ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਬ-ਢਾਡੀ ਕਿ ਮਨ ਕਰਦ ਫ਼ੁਰਮਾਂ ਚੁਨਾਂ
ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਦਰ ਪੇਸ਼ਿ ਸਿੰਘਾਂ ਬਖ਼ਾਂ।੬੪।

ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸਿੰਘਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੇ।

ਚੂੰ ਸਿੰਘਾਨਿ ਢਾਡੀ ਬਦੌਲਤ ਜਿਹੱਦ
ਬ-ਢਾਡੀ ਹਮੀ ਮੁਲਕੋ ਦੌਲਤ ਰਸੱਦ।੬੫।

ਜਦ ਸਿੰਘ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗਾ।